

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Maria Antònia Salvà a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autora/maria-antonia-salva> >

Maria Antònia Salvà

Maria Antònia Salvà, l'arrel de les paraules

En un poema magnífic, digne de figurar en qualsevol antologia de la poesia catalana -qualsevol d'aquestes antologies que, a partir d'un cert moment, han ignorat la seva obra de forma gairebé sistemàtica-, Maria Antònia Salvà evoca la ferotge i inesperada capacitat de supervivència d'un cactus. Com sol passar amb molts dels seus poemes, darrera la descripció d'una escena de la vida o del paisatge camperols apunta, tal com deia Llompart, "un imperceptible sentit simbòlic, vagarós i tot just insinuat". No puc llegir, doncs, els deu versos que formen la composició esmentada sense que el seu sentit simbòlic se'm manifesti amb força i, potser anant molt més enllà de les intencions conscients de la poeta mallorquina, se'm converteixin en una mena d'al·legoria de la dona escriptora, aquella que Tillie Olsen, en un llibre memorable, va batejar de "supervivent". I en el cas de l'autora que ens ocupa, gosaria dir que és doblement supervivent. D'una banda, pel simple fet d'haver agafat la ploma, dreçant-se contra el silenci secularment assignat al sexe femení. Amb el que això tenia de "monstruós", és a dir de susceptible de ser mostrat per la seva excepcionalitat o rarsa. Com el cactus, planta de desert, "rèptil monstruós de pell clapada d'entranya llefiscosa", adaptat a un entorn hostil i que "beu la solellada" en un racó fins que "sa malícia desvetllada / enrevinçant-se va esquerdar el test". En segon lloc, Maria Antònia Salvà pot ser considerada supervivent perquè, malgrat la tradicional dificultat de transmissió de la immensa majoria d'obres femenines, amb un cert esforç, furetejant per les llibreries de vell, les lectores i els lectors potencials que s'hi interessin i tinguin prou tenacitat poden arribar fins a la seva obra; i si el gust per la poesia no se'ls ha esmussat, descobriran un bon grapat de poemes que mereixen ser rescatats d'aquest semioblit condescendent on sembla confinada. Per això també la seva sort s'assembla a la del cactus del poema, que, havent estat llançat dalt d'una paret seca, "enllà de l'hort, que se'n perdés el quest", és capaç d'obrir-se pas "entre les pedres dures / furgant per les llivanyes i juntures" i, aferrissadament, de sobreviure.

He dit supervivent i, de forma ben significativa, aquest mateix nom, en anglès, *Survivors*, és el que Sam Abrams va triar com a títol de la seva antologia bilingüe de poetes catalanes editada per l'Institut Nord-americà no fa gaires anys. Maria Antònia Salvà no només hi és una de les antologades sinó que és ella qui encapçala la selecció. Perquè, de fet, ens trobem davant la primera dona poeta important de la història de la poesia catalana. Abans d'ella, i en català, a penes havien trobat expressió poètica l'experiència femenina del món i de les coses, el peculiar punt de vista que confereix, si més no, una inserció diferent en la realitat i en la història, la vivència transformada en ritme i en sentit per una paraula de dona. Certament, seria del tot injust d'oblidar altres aportacions anteriors: les minses mostres de poesia medieval anònimes o de nom conegut -de Constança de Mallorca a Tecla de Borja-; la indiscutible però difícilment destriable aportació femenina a la poesia popular, i, més enllà, les dones que s'afegeixen amb els seus versos als [Jocs Florals](#) i a la [Renaixença](#).

Així, ja en el segle XIX, el nom de pionera convindria sens dubte a Josepa Massanès (Tarragona 1811 - Barcelona 1887), sense oblidar tot un seguit de noms de menys relleu, com el de la mateixa

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Maria Antònia Salvà a LletreA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autora/maria-antonia-salva> >

Emília Sureda, poeta i amiga íntima de Salvà, morta prematurament l'any 1904, o noms fonamentals però que han brillat amb més força en altres gèneres, com és el cas de Dolors Monserdà. Però si, com he dit, seria injust d'oblidar tots aquests precedents, també ho seria d'obviar el salt qualitatiu que significa, l'any 1910, la publicació de *Poesies*, el primer llibre de Maria Antònia Salvà. I val a dir que aquesta importància literària va ser tot seguit copsada i destacada per escriptors i crítics tan exigents com [Riba](#) i Folguera, que no li van regatejar elogis i, sobretot, per [Carner](#), que va prologar el seu segon llibre, *Espigues en flor* (1926), i que l'any 1957 en va publicar una extensa antologia, precedida d'un interessant, i fervent, estudi crític. Després, amb notables excepcions, se l'ha menysvalorat, se l'ha vist com un apèndix inessencial de l'Escola mallorquina. I a la menysvaloració ha seguit el desconeixement. Als autors que, com Riba o Carner, creien en *l'etern femení* i en una especificitat de la poesia de dona i donaven un alt valor, en aquests termes potser des d'ara qüestionables, a les aportacions de les seves col·legues o predecessores, ha succeït una visió dominant que, darrera la negació implícita o explícita de la sexuació de les obres literàries, sota una suposada *neutralitat* del text, ens ofereix una panoràmica de la poesia catalana absolutament androcèntrica. Les premisses latents aboquen a un carreró sense sortida: en la mesura en què no se'ls suposa diferència, les dones poetes són prescindibles. Si se'ls suposa diferència, aquesta, a la curta o a la llarga, se'ls gira en contra i les inferioritza...

Crec que tota dona escriptora, fins avui dia, ha de ser estudiada, i entesa, paral·lelament, de dues maneres: d'una banda, en relació amb el conjunt de la tradició literària i de l'obra dels escriptors i escriptores que li són contemporanis. De l'altra, en el context d'una genealogia femenina de la literatura que, cal dir-ho, tot just hem començat a esbossar. Segurament el seu valor, més enllà del canon sexista, ha de sorgir de la intersecció d'aquests dos camps. L'homenatge que les poetes catalanes actuals, a través de l'acte organitzat pel [PEN Club](#), oferirem demà a Maria Antònia Salvà, cal entendre'l en aquest sentit: reivindicar-la com un dels noms que cal tenir en compte en qualsevol panoràmica global de la poesia catalana; reconèixer-la com una de les nostres avantpassades més notables i subratllar la continuïtat de la presència de poetes de gènere femení -massa sovint infravalorada i reduïda a un o dos noms *per mostra*- dins del nostre paisatge literari.

Article publicat al diari *Avui* (30/03/95)

Copyright text © Fina Birulés i Heura Marçal, reproduït amb autorització

N'han dit...

[...] Els poetes li semblaven semideus, i el que més desitjava era arribar a tenir un germà que ho fos.

Fou per aquell temps que es publicaren *Canigó* i *Caritat* d'en [Verdaguer](#). Aquestes obres foren per a ella una gran revelació, i les aprengué de memòria, com havia après les poesies de [Marià Aguiló](#), a qui particularment admirava per la fluïdesa del vers i per la semblança de la seva poesia amb les cançons populars, de les quals ella n'havia fet un bon recull prenentles de boca dels pagesos i jornalers.

Fou al bo de sos entusiasmes verdaguerians quan se donà de plè a escriure; però sense que ningú, ni son pare, vegés sos escrits. Malgrat aqueta reserva, mossen [Costa i Llobera](#) enterà de sos aficions i volgué llegir sos versos; ella no es pogué negar a ensenyar-los, i el gran poeta no sols

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Maria Antònia Salvà a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autora/maria-antonia-salva> >

l'encoratjà de paraula, sinó que, havent-li demanat còpia d'una de les poesies, "Orfanesa" la feu publicar al poc temps en *La Tradició Catalana*

Nota introductòria a *Poesies* (Barcelona, Lectura Popular, Biblioteca d'Autors Populars, 1910)

L'alta paraula de [Miquel Costa](#) digué en el pròleg de les *Poesies* de Maria Antònia Salvà la seva significació. "La senzillesa discreta, la naturalitat sense vulgarisme, una correcció sense esforç, un gust exquisit, un fons de bondat ingènua i de sentiment delicat sense exaltacions estranyes?" Aquestes eren les virtuts que l'il·lustre poeta ponderava. Senzillesa, discreció bondat, or i mel dels versos de Maria Antònia.

Tomàs Garcés, pròleg a Maria Antònia Salvà, *Els poetes d'Ara: Maria Antònia Salvà* (Barcelona, Lira, 1923)

Però del que estic segur és que hi ha un àngel que omple de quieta claredat i de ben artides concordances els versos de Maria Antònia Salvà. Si voleu explicar-vos l'íntim encís, l'emoció gentil i profunda de les cançons que d'aquí ben poc us entraran pels ulls i s'expandiran pel vostre cor, no us oblidéssiu pas d'aquells versos de la cançó popular: "Un àngel va entrar / per la finestra."

Endreç angèlic, complaença íntima de cada cosa en el seu lloc, de cada emoció dins una música avinguda i escaient, de cada deure dins l'afalac de la paciència, de cada il·lusió dins l'infatigable recer de l'esperança, de cada sofriment dins l'embolcall difícil i dolç de la caritat.

[Josep Carner](#), pròleg a M.A. Salvà, *Espigues en flor. Poesies* (Barcelona, Altés, 1926)

La meva afició als versos i al cançoneig, quasibé es podria dir que és en mi innata. La meva dida -una jove i robusta camperola, "flauta" de sobrenom, per qui jo no tenia defecte- acostumava a dir que, quan me deslletà, ja sabia un enfilall de cançons. Quines cançons fossin aquestes no li vaig preguntar mai.

Fragment de "De la infantesa" a Maria Antònia Salvà, *Entre el record i l'enyor* (Palma de Mallorca, [Moll](#), 1955)

Es tractava, doncs, d'una vera naixença poètica, determinada, no pas pel simple goig de rimar, sinó pel propòsit directe de l'evocació. És, d'altra part, a les palpentes com es cerca d'endevinar, i la metàfora és vital i no pas lògica; l'anècdota, necessària com a punt de partida, resta sempre inferior al cant.

[Josep Carner](#), pròleg a M.A. Salvà, *Antologia poètica* (Barcelona, Selecta, 1957)

El tractament de l'amor mai no és a la [Renaixença](#) ni transgressor ni rebel i quan és tractat per dones sol ser enfocat des de l'òptica materno-filial, com és el cas de Maria-Antònia Salvà, la vida de la qual passà sense fets rellevants.

Malgrat que no es casà ni tingué fills i fou poeta, considerà, tal com queda reflectit en la seva obra, que la missió de la dona era precisament casar-se, tenir fills i no escriure. Del fet de ser soltera i no tenir descendència, no se n'excusa, perquè ningú no la va escollir per casar-s'hi i ella no n'és responsable, però, en canvi, de ser escriptora, sí. D'aquest aspecte, en parla sempre amb humilitat, demanant quasi perdó. I és per això que [Miquel Ferrà](#), amb el qual mantingué una interessantíssima

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Maria Antònia Salvà a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autora/maria-antonia-salva> >

correspondència, li escriu en una carta: "Una dona no ha de demanar tantes excuses de ser intel·ligent i de tenir cor, i quan Déu li concedeix aquest privilegi ha de viure una mica més documentada". Ferrà la renya perquè Maria-Antònia té por de ser una intel·lectual, no vol que la prenguin per una lletraferida, tot i que ho és.

Carme Riera, «Un poema inèdit i un comentari», AA.DD. *Lectures de Maria-Antònia Salvà* (Barcelona, PAM, 1996)

Al final de la vida, Salvà es presenta sota l'imatge de l'abella que ha volgut ser "romeu de vesta humil" per resseguir la seva natura particular, la seva experiència personal, també l'amor, i el pas del temps, i la soledat; i després plegar, perquè: "Ma bresca fora temps, fóra enutjosa cosa: / la nova gent d'avui deleix una altra mel? / L'abella -tant se val! / pel card i per la rosa / trobà camí del cel." Imatge poètica que, com la de l'aranya, designa freqüentment la poeta al llarg de la seva obra i l'acosta a tota una altra tradició, la de la poètica femenina, desenvolupada al llarg del segle XIX per noms com Emily Dickinson.

Lluïsa Julià, «L'"Antologia" carneriana de Maria-Antònia Salvà», *Serra d'Or*, (1996)

Copyright textos © Lluïsa Julià, Carme Riera i hereus de Tomàs Garcés, Josep Carner i Maria Antònia Salvà.

Copyright dels poemes © Marta Pessarrodona, i hereus de Maria Antònia Salvà, Fina Birulés i Heura Marçal

Tast de textos

Text

 WEB: Magisteri Teatre-Mag Poesia

Quatre poemes: "Libèl·lula", "La petxina", "Quatre coses" i "Al roserar".
<http://www.mallorcaweb.com/mag-teatre/poemes-solts/salva.html>

 WEB: Selecció de Poesia Catalana

Reproduceix el poema "D'un cactus" amb traducció a l'anglès.
<http://www.uoc.edu/lletra/especials/folch/salva.htm>

 WEB: "Una rosa"

El poema de Salvà en una pàgina que recull poemes catalans sobre Sant Jordi.
<http://www.xtec.es/~mdomingo/stjordi/poemes.htm>

Àudio

 AUDIO: "La petxina" interpretat per Maria del Mar Bonet

"La petxina" interpretat per Maria del Mar Bonet
<http://www.musicadepoetes.cat/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Titol?autor=201&titol=1775>

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Maria Antònia Salvà a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autora/maria-antonia-salva> >

Altres

TXT: Diàleg Salvà/Marçal

Diàleg Salvà/Marçal

https://lletra.uoc.edu/anterior/noms/masalva/html_especials/mariaantoniasalvaaltres1.html

TXT: Diàleg Salvà/Pessarrodona

Diàleg Salvà/Pessarrodona

https://lletra.uoc.edu/anterior/noms/masalva/html_especials/mariaantoniasalvaaltres2.html

Biobibliografia

Bibliografia

WEB: Què hi ha a la Biblioteca de Catalunya

http://cataleg.bnc.cat/search*cat/?searchtype=a&searcharg=Salv%C3%A0+Maria+Ant%C3%B2nia&sortdropdown=-&searchscope=13&searchscope2=13&SORT=D

WEB: Què hi ha a les biblioteques universitàries catalanes (CCUC)

http://ccuc.cbuc.cat/search*cat/a?SEARCH=Salv%C3%A0+Maria+Ant%C3%B2nia&sortdropdown=-&searchscope=23

WEB: Què hi ha a les biblioteques públiques

<http://argus.biblioteques.gencat.cat/iii/encore/search/C|SSalv%C3%A0+Maria+Ant%C3%B2nia|Orightresult|U1?lang=cat&suite=pearl>

WEB: Articles de l'autora (Traces)

<http://traces.uab.cat/search?f=author&p=Salv%C3%A0%20Maria%20Ant%C3%B2nia&sc=1&ln=ca>

WEB: Articles sobre l'autora (Traces)

http://traces.uab.cat/search?ln=ca&p=Salv%C3%A0%2C+Maria+Ant%C3%B2nia&f=keyword&action_search=Cerca&c=Traces+%3A+base+de+dades+de+llengua+i+literatura+catalanes&sf=&so=d&rm=&rg=10&sc=1&of=hb

Comentaris sobre l'autora

Crítica

WEB: Pàgina de l'AELC

Biografia, informacions, publicacions.

<http://www.escriptors.cat/autors/salvama/>

WEB: Lluçmajor i la literatura

Fitxa sobre l'autora al web de la ciutat mallorquina de Lluçmajor.

<http://www.llucmajor.org/municipi/literatura.ct.html>

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Maria Antònia Salvà a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autora/maria-antonia-salva> >

Diversos

WEB: Literatura mallorquina

Text de la GEC que presenta de forma molt sintètica la literatura de l'illa.

<http://www.xtec.es/~lrius1/alcover/contextbaix.htm>
